

УДК 332.2:332.3

А. М. Третяк,

д. е. н., професор, член-кореспондент НААН України, професор кафедри геодезії та землеустрою, Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1154-4797>

Т. М. Прядка,

к. е. н., доцент кафедри геодезії та землеустрою,

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6179-0128>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.16.3

ТРЕНД ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНОГО УСТРОЮ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

A. Tretiak,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief Researcher, Bila Tserkva National Agrarian University

T. Priadka,

PhD in Economics, Associate Professor, Bila Tserkva National Agrarian University

TREND OF INSTITUTIONAL DEVELOPMENT OF LAND MANAGEMENT IN RURAL AREAS IN UKRAINE

У статті в процесі дослідження висвітлено інституціональну роль в удосконаленні системи земельного устрою сільських територій в Україні. Для цього використано інституціонально-поведінковий підхід щодо формування земельного устрою сільських територій, який слід розглядати як певну структуру, що акумулює соціально-економічний досвід суспільства і держави, систему сформованих законів, взаємовідносин і традицій, зв'язків та способу мислення. Інституціональне середовище земельного устрою сільських територій як соціо-економіко-екологічна система, включає: 1) інституції та інститути зовнішнього середовища: права, власності на землю, земельного ринку, управління; 2) інституції та інститути внутрішнього середовища; традиції, звичаї, звички, економічні інституції, розвитку земельних відносин, землегосподарювання, громадянського суспільства.

Розроблена логічно-змістовна схема інституціональної моделі регулювання інституціонального розвитку земельного устрою сільських територій включає: інституції та інститути державного управління та громадянського суспільства. В свою чергу інституції та інститути державного регулювання включають інституції та інститути земельних відносин і системи землекористування та інструменти інституціонального регулювання. Інституції та інститути громадянського суспільства включають: інституції та інститути самоуправління, землегосподарювання, громадських організацій та інструменти інституціонального регулювання. Інструменти інституціонального регулювання обумовлюють визначення цільових показників інституціонального розвитку земельного устрою сільських територій через які здійснюється оцінка ступеня досягнення цілей інституціонального розвитку земельного устрою сільських територій. Взаємодія інститутів державного управління з інститутами громадянського суспільства здійснюється як у формі прямого впливу держави на інститути громадянського суспільства, так і у формі зворотного зв'язку.

В результаті застосування інституціонально-поведінкового підходу до формування земельного устрою сільських територій, систему земельного устрою в Україні доповнено ще одним блоком (підсистемою) — інституціональним, який включає: 1) Інституції та інститути земельних відносин; 2) Інституції та інститути самоврядування; 3) Інституції та інститути землегосподарювання; 4) Інституції та інститути громадських організацій.

The article discusses the institutional role in improving the land management system in rural areas in Ukraine. To do this, an institutional-behavioral approach was used to form the land management system in rural areas, which should be considered as a specific structure that accumulates the socio-economic experience of society and the state, a system of established laws, relationships and traditions, connections, and ways of thinking. The institutional environment of land management in rural areas as a socio-economic-ecological system includes: 1) institutions and institutes of the external environment: land rights, land ownership, land market, governance; 2) institutions and institutes of the internal environment: traditions, customs, habits, economic institutions, land relations, land management, civil society.

The developed logical-content scheme of the institutional model for regulating the institutional development of land management in rural areas includes: institutions and institutes of state governance and civil society. In turn, institutions and institutes of state regulation include institutions and institutes of land relations and land use systems, as well as instruments of institutional regulation. Institutions and institutes of civil society include: self-governance institutions, land management, public organizations, and instruments of institutional regulation. The instruments of institutional regulation determine the definition of target indicators of institutional development of land management in rural areas through which the assessment of the degree of achieving the goals of institutional development of land management in rural areas is carried out. The interaction of state governance institutions with civil society institutions is carried out both in the form of direct influence of the state on civil society institutions and in the form of feedback.

As a result of applying the institutional-behavioral approach to the formation of land management in rural areas, the land management system in Ukraine has been supplemented with another block (subsystem) — the institutional one, which includes: 1) Institutions and institutes of land relations; 2) Institutions and institutes of self-governance; 3) Institutions and institutes of land management; 4) Institutions and institutes of public organizations.

Ключові слова: земельний устрій сільських територій, інституціональний розвиток, інституціональне регулювання.

Key words: land management of rural areas, institutional development, institutional regulation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інституційна модель земельного устрою сільських територій, незалежно від великої відмінності на європейському рівні, на місцевому рівні являє собою сукупність соціальних відносин, інституційних з'єднань і рівнів управління, які є єдиним географічним і соціальним простором, "що є змінною геометричною величиною" [1]. У зв'язку з цим, поняття земельний устрій сільської території — "територіальна цілісність", яке стосувалося лише продуктової однорідності (наприклад — зони рослинництва, зони садівництва тощо) або природного ландшафту (наприклад — гірські території, степові райони та ін.), в даний час значно розширилося.

Цілі та завдання стратегічного розвитку земельного устрою сільської території все більшою мірою визначаються поза адміністративними межами або поза "класичною" цілісною територією як у середині країни, так і у середині одного регіону [2]. В зв'язку з цим, інституціалізація розвитку земельного устрою — це перехід від "Системи", або з однієї з функцій управління земельними ресурсами та землепорядкуванням, до окремого важливого сегменту в економічному просторі — до соціально-економічної "Інституції" [3]. Це відбувається на вимоги сучасної управлінської практики й інших викликів регіональної, національної і глобальної економіки (територіально-просторової діяльності пов'язаної із просторовою економікою організації використання земельних та інших природних ресурсів, земельними відносинами, системами землекористування).

Відповідно, дослідження тренду інституціонального розвитку земельного устрою в Україні є досить актуальними.

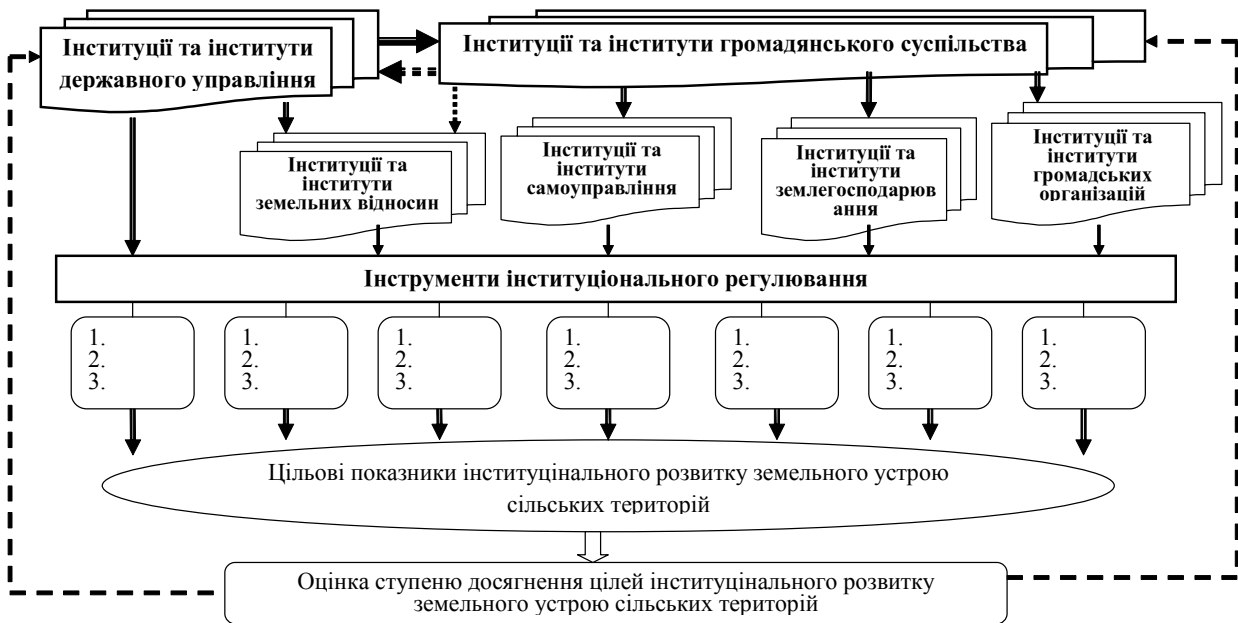
МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є дослідження інституціональної моделі розвитку земельного устрою сільських територій в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В рамках інституціонально-поведінкового підходу, засади якого нами розкрито в праці "Землепорядкування в Україні: розвиток на засадах новітньої інституціонально-поведінкової теорії" [4], земельний устрій сільських територій слід розглядати як певну структуру, що акумулює соціально-економічний досвід суспільства і держави, систему сформованих законів, взаємовідносин і традицій, зв'язків та способу мислення.

На розвиток земельного устрою сільських територій впливає низка негативних факторів та наявні соціально-економічні проблеми: макроекономічні, зумовлені станом внутрішньої та зовнішньої кон'юнктури, темпи зростання економіки, рівня інвестиційної активності, які не дозволяють інтенсифікувати модернізацію сільської соціальної інфраструктури і економіки та посилюють залежність розвитку сільських територій від інвестицій, низька капіталізація землекористування. Земля, будучи одним із найважливіших джерел та інструментів розвитку, досі залишається ресурсом, який використовується з недостатньою віддачею,

Рис. 1. Логічно-змістовна схема моделі інституціонального розвитку земельного устрою сільських територій

Джерело: авторська розробка.

більш того — часто перетворюється на бар'єр на шляху сталого зростання та підвищення добробуту сільського населення регіонів та їх громадян. У сфері земельних відносин не забезпечено гарантій прав сумлінних власників та користувачів. При багатих земельних ресурсах, що не завжди ефективно використовуються, зберігаються невиправдані бар'єри доступу до землі (дефіцит ділянок при достатку землі).

В рамках інституціонально-поведінкового підходу земельний устрій сільських територій слід розглядати як певну структуру, що акумулює соціально-економічний досвід суспільства і держави, систему сформованих законів, взаємовідносин і традицій, зв'язків та способу мислення [5]. Насамперед, це інституції зовнішнього середовища (або системи вищого порядку). Саме вони задають "правила гри" для суб'єктів кожної із підсистем земельного устрою сільської території. Елементами її служать інституції права, інституція власності, інституція ринку, інститути як органи, що забезпечують дотримання формальних правил. Це обумовлює необхідність моделювання розвитку системи земельного устрою на різних ієрархічних рівнях.

У контексті соціальних наук моделювання розуміється як науковий метод дослідження соціальних об'єктів шляхом відображення їх основних характеристик, особливостей на спеціально створених з цією метою моделях [6]. Модель є уявним чи умовним образом, анало-

гом будь-якого об'єкта, процесу чи явища, який відтворює у символічній формі їх основні типові риси [7]. Інституціональна модель, що ілюструє угруповання інституцій та інститутів відповідно до авторської концепції дослідження їх впливу на процес розробки рішень та вибір відповідних інструментів, необхідних для досягнення цільових показників комплексного розвитку земельного устрою сільських територій, приведена у вигляді схеми (рис. 1).

На верхньому рівні групування інститутів та інститутів ми виходимо з достатньо традиційного підходу щодо розмежування інституцій державного управління та інституцій громадянського суспільства. Інституції державного управління регламентують діяльність та взаємини суб'єктів державного управління з метою реалізації державної політики. Діяльність інституцій громадянського суспільства спрямована на обмеження повноважень влади, яка завжди прагне їх розширити (така природа влади), захист прав і свобод людини, збалансованість органів влади щодо один одного, створення системи, коли діяльність держави та життя суспільства залежать від загальновизнаних законів. Державна політика та державне управління формуються та здійснюються органами державної влади у взаємодії з інститутами громадянського суспільства в залежності від безлічі факторів. Інститути громадянського суспільства, беручи участь у політиці та державному управлінні, виконують універсальні та

специфічні дисфункції, та різноманітні моделі взаємодії з органами влади. Влада і громадянські інститути повинні ініціювати створення нових комунікативних майданчиків з метою подолання бар'єрів, що виникають, в наслідок вузькогрупового бачення ключових проблем акторами взаємодії, та впровадження конфігуративних методів аналізу процесів, що виробляють плідний конкретний результат [8]. У приведеній моделі взаємодія інститутів державного управління з інститутами громадянського суспільства здійснюється як у формі прямого впливу держави на інститути громадянського суспільства, так і у формі зворотного зв'язку. Держава забезпечує процес прийняття законів та інших формальних правил, за якими живе суспільство, тим самим держава встановлює рамки, в межах яких може відбутися громадянська ініціатива.

У цьому полягає суть впливу держави на суспільство. У свою чергу, інститути громадянського суспільства, будучи носіями загальнолюдських і національних традицій, впливають на зміст законів і правових (формальних) норм, що приймаються державою. У всі часи законодавство формувалося на базі моральних норм того суспільства, в якому ці норми набули форми законів. Грунтуючись на вищевикладених положеннях можна констатувати, що законодавче забезпечення комплексного розвитку земельного устрою сільських територій загалом відображає ставлення суспільства до цієї проблеми.

У складі інституцій громадянського суспільства ми виокремлюємо три групи інституцій:

- інституції самоврядування;
- інституції землегосподарювання;
- інституції громадських організацій.

Такий підхід до групування інституцій, на нашу думку, забезпечує найзручніше розмежування інструментів реалізації їх цільових функцій. Інституції самоврядування розглядаються у нашому дослідженні, передусім, як місцеве самоврядування, хоча самоврядування, як форма організації, характерна всім інституціям громадянського суспільства. Місцеве самоврядування є найважливішою ланкою моделі управління розвитком земельного устрою сільських територій. Відповідно до законів "Про місцеве самоврядування в Україні" [9], "Про добровільне об'єднання територіальних громад" [10] та "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель" [11] визначення стратегії

земельного устрою на місцевому рівні покладається на територіальні громади.

Органи територіальних громад в сільських територіях фактично є низовою ланкою системи державного управління, оскільки їх бюджет та адміністративні можливості повністю регламентуються рішеннями вищих органів виконавчої влади. Подвійність ситуації полягає в тому, що з одного боку будь-яке самоврядування в державі обмежується певними рамками, але чим жорсткіші ці обмеження, тим менше ініціативи виходитиме від такого самоврядування, тим більше продукуються утримувальні настрої територіальних утворень. Виходом із ситуації є компроміс, при якому органи місцевого самоврядування отримують максимум можливостей для реалізації власних ініціатив, але цей рівень самостійності не повинен провокувати сепаратизм і вести до руйнування цілісності системи державного управління. Питання балансу взаємовідносин місцевого самоврядування та ефективності державної влади належить до вічних проблем будь-якої держави, при цьому в кожній конкретній ситуації рішення повинні забезпечувати гармонійний розвиток усіх територіальних утворень усередині держави. На сучасному етапі розвитку в нашій країні явно переважає тенденція дублювання повноважень органів місцевого самоврядування, що негативно відображається на розвитку земельного устрою сільських територій.

В рамках інституційної моделі взаємодія інститутів місцевого самоврядування з інститутами державного управління може розвиватися як у формі соціального партнерства з передачею місцевому самоуправлінню окремих державних повноважень, так і за рахунок підвищення ролі органів територіального громадського самоврядування. При цьому чим активніше здійснюється ця взаємодія, тим ефективніше може здійснюватися комплексний розвиток земельного устрою сільських територій.

Інститути землеволодіння та землекористування виступають головною рушійною силою, що формує економічну мотивацію всіх ланок системи управління. Особливість цієї групи інститутів полягає в тому, що їхня діяльність здійснюється у формі некомерційних організацій, що здійснюють свою діяльність на засадах самоврядування, і при цьому основне завдання полягає у розвитку бізнесу щодо організації використання землі та інших природних ресурсів. Розвиток землегосподарювання є основним чинником комплексного розвитку земельного устрою сільських територій. Розви-

ток землегосподарювання забезпечує населення роботою, а люди живуть там, де є робота.

Розвиток соціально справедливого та соціально благополучного суспільства безпосередньо залежить від добровольчої активності громадян і, як наслідок, діяльності соціально орієнтованих некомерційних організацій. Через накопичення досвіду добровольчої діяльності формуються установки на активну життєву позицію, духовно-моральні цінності, що поєднують суспільні та особисті інтереси [12].

У запропонованій нами моделі управління земельним устроєм внутрішній зв'язок в організації інститутів не знімає питання про виділення особливостей кожної групи при виборі інструментів для досягнення цілей комплексного розвитку земельного устрою сільських територій. Детальний аналіз інструментів управління, що використовуються виділеними нами групами інституцій, представлений нижче, а при формуванні загальної схеми функціонування моделі необхідно визначитися з їх складом. Набір інструментів, представлених у таблиці (табл. 1), не можна вважати вичерпним, оскільки в рамках конкретного дослідження він визначається з одного боку, завданнями цього дослідження, а з іншого боку — авторським підходом до формування моделі земельного устрою.

Ступінь ефективності використання інструментів кожною групою інституцій визначається рівнем досягнення цільових показників комплексного розвитку земельного устрою сільських територій. Склад цих показників може бути запозичений із відповідних державних програм, а може відображати і авторську позицію. Пріоритет авторського підходу до набору цільових показників полягає в тому, що в цьому випадку набір показників може встановлюватися з урахуванням думки самих мешканців сільських територій, а показники держпрограм більше формалізовані та орієнтуються на адміністративні процедури.

В результаті зіставлення рівня запланованих показників з досягнутими формується оцінка ступеня досягнення цілей комплексного розвитку земельного устрою сільських територій.

Ступінь досягнення цілей за різними показниками може дуже сильно відрізнитися, в цьому також більш прийнятний авторський підхід до встановлення показників, так як у звітах чиновників з держпрограм практично всі цільові показники завжди виконуються, а якщо вони не виконуються, то відбувається коригування цільових показників. Такий підхід доко-

Таблиця 1. Інституції і основні інструменти регулювання інституціонального розвитку земельного устрою сільських територій

Групи інституцій	Основні інструменти інституційного регулювання
Інституції державного управління (регулювання земельними відносинами, адміністрування землекористуванням)	1. Законодавство 2. Державні програми 3. Фінансове регулювання 4. Інформаційне забезпечення 5. Державний нагляд та контроль
Інституції самоврядування	1. Правове регулювання розвитку земельного устрою в межах своєї компетенції 2. Територіально-просторове планування розвитку землекористування та управління 3. Управління інтересів різних груп населення, влади та бізнесу 4. Залучення населення у розробку пропозицій, підготовку та реалізацію проектів місцевих ініціатив 5. Формування іміджу землегосподарювання та території 6. Муниципальний контроль
Інституції землегосподарювання	1. Інвестиційна та інноваційна діяльність 2. Ринкові угоди на земельному ринку 3. Лобіювання та захист інтересів певних груп чи видів підприємницької діяльності (землегосподарювання) 4. Державно-приватне партнерство
Інституції громадських об'єднань	1. Соціальні проекти 2. Громадський контроль 3. Формування громадської думки на основі спільності інтересів

Джерело: авторська розробка.

рінно суперечить моделі розвитку, оскільки будь-який результат буде визнаний успішним і зворотного імпульсу для внесення коректив до системи управління не виникає. Навпаки, при об'єктивній (незалежній) оцінці результати ніколи не бувають ідеальними, і такі результати стають основою для конкретних пропозицій щодо внесення коректив до механізму функціонування інституційної моделі земельного устрою. На схемі моделі інституціонального розвитку земельного устрою (рис. 1) імпульси зворотного зв'язку показані пунктиром.

Відповідно, в системі земельного устрою, це перш за все моделі (варіанти прийняття) земельпорядних соціально-економічних та екологічних заходів і дій щодо формування збалансованого землекористування. Накладання обмежень з використанням інституціональної структури дозволяє упорядковувати вибір варіантів та визначати правила гри. Інституційний підхід в удосконаленні регулюванні розвитку земельного устрою сільських територій має на увазі, перш за все, врахування історично властивої даному співтовариству матриці поведінки у галузі земельних відносин та землекористуванні. Новації привнесені докільям, повинні вбудовуватися в існуючу матрицю як ба-

Рис. 2. Логічно-змістовна сутність доповненої інституціональним блоком системи земельного устрою в Україні

Джерело: розроблено з використанням [13].

зова основа природно-екологічного каркасу земельного устрою, та вимагає великої роз'яснювальної роботи. Система регулювання інституціональним розвитком земельного устрою сільських територій на основі інституційно-поведінкового підходу повинна базуватися на дотриманні наступних принципів:

- дотримання балансу інтересів індивідуальних та групових акторів;
- формування сприятливої інституційної інфраструктури земельного ринку;
- принцип історизму. Він виявляється у тому, що необхідно враховувати образ і стиль мислення, традиції та звички, стереотип суджень про те, що "справедливо" та "несправедливо";
- принцип стабільної довіри в питаннях економічної взаємодії;
- принцип пріоритету прав власності на землю учасників процесу земельного ринку;
- принцип доступної інформаційної складової взаємодії;
- принцип спрямованості управлінського впливу на розвиток сталого землекористування та згуртованість інституційних відносин методами "м'якого", несвідомого управління не тільки на індивіда, а й на соціальні групи, суспільство, державу;
- принцип партнерства (колективна робота всіх учасників процесу розвитку, у тому числі представників державних і місцевих органів влади, бізнесу, громадських організацій, наукової спільноти);
- принцип стійкої ефективною системи зворотного зв'язку, що дозволяє оперативно коригувати управлінський вплив, його структуру

і спрямованість, а також виробляти механізми контролю.

Інституціональний підхід удосконалення регулювання розвитку земельного устрою сільських територій не виключає також дотримання наступних принципів:

— принцип системності, тобто, врахування внутрішніх взаємозалежностей та зовнішніх факторів з позицій розгляду об'єкта управління як елемента системи вищого рівня;

— принцип науковості полягає в тому, що територіальне управління земельними ресурсами та землекористуванням має спиратися на використання різних наукових методів. Науковість територіального управління земельними ресурсами та землекористуванням передбачає також широке застосування методів землевпорядкування, і конкретно при вирішенні економічних завдань, критичну оцінку ефективності прийнятих управлінських рішень, застосування сучасних засобів територіально-просторового планування розвитку землекористування;

— принцип ієрархічності (супідпорядкування) пов'язаний із відносинами між національними, регіональними і органами влади територіальних громад;

— принцип комплексності, тобто. необхідності аналізу всіх сторін об'єкта управління (територіальної, соціальної, екологічної та інших складових);

— принцип пріоритетності являє собою вирішення завдань та здійснення заходів, які спрямовані на збереження земельних та інших природних ресурсів і поліпшення умов якості життя населення, підтримання відповідних умов його існування;

— принцип прийняттого ризику, тобто. виявлення та реалізація доступних заходів, спрямованих на захист земельних та інших природних ресурсів і населення в ринковому середовищі та недопущення подолання порогових ситуацій;

— принцип відкритості та прозорості планів і дій всередині інституційних відносин.

На основі викладеного, систему земельного устрою в Україні, що приведена в праці "Земельна реформа в Україні: тенденції та наслідки у контексті якості життя і безпеки населення" [13] необхідно доповнити ще одним блоком (підсистемою) — інституціональним (рис. 2).

Інституціональний блок земельного устрою в Україні включає:

- 1) Інституції та інститути земельних відносин;

- 2) Інституції та інститути самоврядування;
- 3) Інституції та інститути землегосподарювання;
- 4) Інституції та інститути громадських організацій.

Удосконалення формування земельного устрою сільських територій на основі інституційно-поведінкового підходу оперує такими інструментами:

а) формування екологічної мережі на різних ієрархічних рівнях (особливо на рівні територіальних громад) як екологічного каркасу сталого розвитку землекористування;

б) формування (зміна меж) адміністративно-територіальних утворень та територіально-просторове прогнозування на рівні регіонів і планування розвитку землекористування на рівні адміністративних районів та територіальних громад;

с) планування розвитку землекористування і землеустрій у контексті удосконалення формування територій територіальних громад та перерозподілу власності на землю, форм землекористування, системи ринково-орієнтованого сталого землекористування;

д) землевпорядкування на рівні територіальних громад у контексті екологізації, капіталізації та соціалізації землекористування;

е) економічне стимулювання інноваційного розвитку землекористування;

ф) податкове регулювання, формування та підтримання зворотного зв'язку з суб'єктами громадянського суспільства.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Інституціонально-поведінковий підхід щодо формування земельного устрою сільських територій слід розглядати як певну структуру, що акумулює соціально-економічний досвід суспільства і держави, систему сформованих законів, взаємовідносин і традицій, зв'язків та способу мислення. Адже, інституціональне середовище земельного устрою сільських територій як соціо-економіко-екологічна система, включає: 1) інституції та інститути зовнішнього середовища: права, власності на землю, земельного ринку, управління; 2) інституції та інститути внутрішнього середовища; традиції, звичаї, привички, економічні інституції, розвитку земельних відносин, землегосподарювання, громадянського суспільства.

Розроблена логічно-змістовна схема інституціональної моделі регулювання інституціонального розвитку земельного устрою сільських територій включає: інституції та інститу-

ти державного управління та громадянського суспільства. В свою чергу інституції та інститути державного регулювання включає інституції та інститути земельних відносин та інструменти інституціонального регулювання. Інституції та інститути громадянського суспільства включають: Інституції та інститути самоуправління, землегосподарювання, громадських організацій та інструменти інституціонального регулювання. Інструменти інституціонального регулювання обумовлюють визначення цільових показників комплексного розвитку земельного устрою сільських територій через які здійснюється оцінка ступеня досягнення цілей комплексного розвитку земельного устрою сільських територій. Взаємодія інститутів державного управління з інститутами громадянського суспільства здійснюється як у формі прямого впливу держави на інститути громадянського суспільства, так і у формі зворотного зв'язку.

В результаті застосування інституціонально-поведінкового підходу до формування земельного устрою сільських територій, систему земельного устрою в Україні доповнено ще одним блоком (підсистемою) — інституціональним, який включає: 1) Інституції та інститути земельних відносин; 2) Інституції та інститути самоврядування; 3) Інституції та інститути землегосподарювання; 4) Інституції та інститути громадських організацій.

Перспективи подальших досліджень заключаються в розробленні концептуальних та методологічних засад розвитку системи земельного устрою в Україні в умовах функціонування земельного ринку та у повоєнний період.

Література:

1. Augire-Granier. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/568340/EPRS_BRI\(2015\)568340_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/568340/EPRS_BRI(2015)568340_EN.pdf).

2. Мантино Ф. Сельское развитие в Европе. Политика, институты и действующие лица на местах с 1970 -х до наших дней // Business Media of the Sole 24 Ore. 2010. — 272 с.

3. Третяк А. М., Прядка Т. М. Інституціонально-поведінкова теорія — методологічна основа розвитку земельного устрою в Україні. Економіка та держава. № 6. С. 22—28.

4. Третяк А.М. Землевпорядкування в Україні: розвиток на засадах новітньої інституціонально-поведінкової теорії. монографія / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Т.М. Прядка, Л.А. Гунько, Н.А Третяк; [за заг. ред. А.М. Третяка]. Біла Церква: "ТОВ "Білоцерківдрук", 2023. 224 с.

5. Третяк А. М., Третяк В. М., Прядка Т. М. Структура інституціонального середовища функціонування земельного устрою сільських територій як системи. Економіка та держава. № 8. С. 18—24.

6. Чурилова Г.А. Прогнозирование, проектирование и моделирование в социальной работе с молодежью: учеб. Пособие. СПб.: Нестор-История, 2014. — 198 с.

7. Павленок П.Д. Теория, история и методика социальной работы. Избранные работы: учеб. пособие. М.: Издательско-торговая корпорация "Дашков и Ко", 2012. 592 с.

8. Михеев В. А. Институты гражданского общества в политике и государственном управлении// ВЛАСТЬ. 2015. № 04. С. 53—57.

9. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

10. Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.

11. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель". Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>

12. Адамская Л.В., Яфаркина К.Е. Местное самоуправление как ресурс общественного развития: создание механизма передачи социально ориентированным некоммерческим организациям части функций органов местного самоуправления// Социологические науки. 2016. № 3. С. 29—30.

13. Третяк А.М., Третяк В.М., Третяк Н.А. Земельна реформа в Україні: тенденції та наслідки у контексті якості життя і безпеки населення: [монографія]/ А.М. Третяк, В.М. Третяк, Н.А. Третяк; під заг. ред. А.М. Третяка. Херсон: Грінь Д.С., 2017. 522 с.

References:

1. Augyre-Granier, M-L. (2015), "EU rural development policy", available at: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/568340/EPRS_BRI\(2015\)568340_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/568340/EPRS_BRI(2015)568340_EN.pdf) (Accessed 15 July 2023).

2. Mantyno, F. (2010), " Rural development in Europe. Policies, institutions and actors on the ground from the 1970s to the present day", Business Media of the Sole 24 Ore.

3. Tretiak, A. and Pryadka, T. (2022), "Institutional-behavioral theory — the methodological basis of the development of the land system in

Ukraine", Economy and the state, vol. 6, pp. 22—28.

4. Tretiak, A.M., Tretiak, V.M., Pryadka, T.M., Gunko, L.A. and Tretiak, N.A. (2023), Zemlevporiadkuvannia v Ukraini: rozvytok na zasadakh novitnoi instytutsionalno-povedinkovoi teorii [Land ordering in Ukraine: the development of new institutio.

5. Tretiak, A., Tretiak, V and Pryadka, T. (2022), "The structure of the institutional environment of the functioning of the land system of rural areas as a system", Economy and the state, vol. 8, pp. 18-24.

6. Churylova, H.A. (2014), Prohnozyrovanye, proektyrovanye y modelyrovanye v sotsyal'noj rabote s molodezh'iu [Forecasting, designing and modeling in social work with youth], Nestor-Ystoryia, St.Petersburg, Russia.

7. Pavlenok, P.D. (2012), Teoryia, ystoryia y metodyka sotsyal'noj raboty. Yzbrannye raboty [Theory, history and methodology of social work. Selected works], Yzdatel'sko-torhovaia korporatsyia "Dashkov y Ko", Moscow, Russia.

8. Mykheev, V. A. (2015), "Civil Society Institutions in Politics and Public Administration", Vlast', vol. 04, pp. 53—57.

9. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 15 June 2023).

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "About the voluntary association of territorial communities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (Accessed 15 June 2023).

11. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding land use planning", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text> (Accessed 15 June 2023).

12. Adamskaia, L.V. and Yafarkyna, K.E. (2016), "Local self-government as a resource for social development: creation of a mechanism for transferring part of the functions of local self-government bodies to socially oriented non-profit organizations", Sotsyolohycheskye nauky, vol. 3, pp. 29—30.

13. Tretiak, A., Pryadka, T. and Hetmanchyk, I. (2017) Istoriia zemel'nykh vidnosyn i zemleustroiu v Ukraini [History of land relations and land management in Ukraine], Hrin' D.S., Kherson, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 26.07.2023 р.